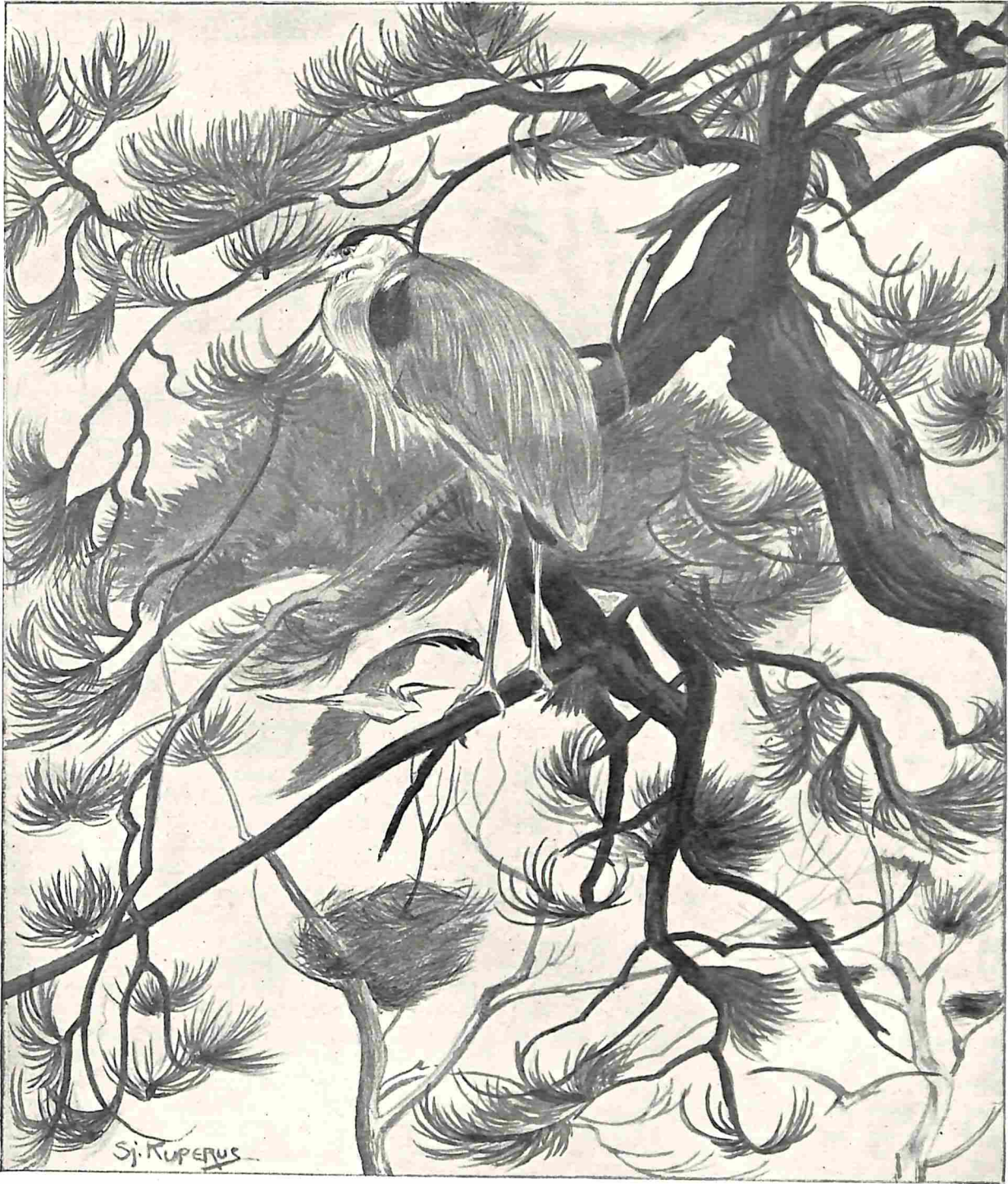

BUITEN

15^E JAARGANG N^O. 30.

ZATERDAG 23 JULI 1921.

BLAUWE REIGER.
Naar de teekening van Sj. Kuperus.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

BLAUWE REIGER, ILLUSTRATIE	BLZ. 349
LIEN (3), UIT HET FRANSCH VAN ANDRÉ LICHTENBERGER, VERTAALD DOOR E. A. C. BUNK.	350
oud rijmpje, door G.	351
DE OUDE OMWALLINGEN VAN MAASTRICHT, DOOR J. VAN DE VENNE, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 352—354
SINT-PIETERSVUREN, DOOR G. DE GRAAF	BLZ. 354
IETS OVER VOLKS- EN KINDERLIEDJES, DOOR M. V. D. ZEE	354
DE BUITENPLAATS „RIJKSDORP”, GEILL.	BLZ. 355—356
IN HET BASKENLAND, DOOR THEO DE VEER, GEILL.	BLZ. 356—359
HOE DE DIEREN SPREKEN (35), DOOR WILLIAM J. LONG, VERTAALD DOOR S. CILIA STOFFEL	BLZ. 359
YACKS, ILLUSTRATIE	360

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

LIEN.

(3) *Uit het Fransch van ANDRÉ LICHTENBERGER.*

JAMMER, dat Mevrouw Glorié die gewoonte heeft, 't wordt zoo vervelend op den duur. Maar behalve dat is ze heel lief. Heel lief? Nu, verbeeld je, ze is niet zoo lief, als men wel zou denken. Ze heeft Lien gekust en iedereen goedendag gezegd en is heengegaan. Nauwelijks was de deur achter haar dicht of daar kwamen mooie dingen over haar los. Mevrouw Sarpont en Mevrouw de Trys hadden zooveel te vertellen, dat ze er 'n drogen mond van kregen, en daar ze beiden gelijk spraken, was 't nogal moeilijk ze te verstaan. Maar, Lien is van meening, dat men te streng is voor Mevrouw Glorié. B.v. men wil er haar verantwoordelijk voor stellen, dat haar man niet in de keuken kan komen, het is toch haar schuld niet dat die man groot is. Men verwijt haar ook dat ze te veel menschen gelukkig gemaakt heeft. Maar dat heeft de dominee den vorigen keer nog aanbevolen in de kerk. In haar hart vindt Lien dat gepraat wel onaangenaam. Mevrouw Glorié is heel vriendelijk voor haar geweest. Lien deelt volkomen de gevoelens, die zij veel heeren ingeboezemd heeft en ze verklaart op flinken toon:

„Ik houd veel van Mevrouw Glorié, net als mijnheer Durand.”

Wat heeft ze nu weer gezegd? Mama legt haar kortaf het zwijgen op en iedereen proest opnieuw van het lachen. Het is heel vriendelijk, dat ze Lien geestig vinden, maar het lag niet in haar bedoeling te laten lachen. Ze vermoedt vaag, dat men haar voor den gek houdt, en dat bevalt haar niet. Ze weigert dan ook hardnekkig, ondanks het verzoek van den generaal, hem te zeggen, waarom ze zooveel houdt van Mevrouw Glorié. Zij draait alleen op haar stoel en zegt hem, dat haar jurkje van zij is. Maar in plaats van bewondering te toonen, zooals het moest bij deze mededeeling, wendt de generaal zich tot Mevrouw de Trys en begint een heel vervelende geschiedenis te vertellen, die onlangs een elegante dame in 't Casino overkomen is.

Het is onbetwistbaar waar, dat al zijn volwassenen wel eens

gezellig, men niet te lang in hun gezelschap moet zijn. Men heeft geen idee van de doodelijk vervelende verhalen, die zij maar eindeloos kunnen opdisschen. Ieder op hun beurt beginnen ze een geschiedenis, de een al onbegrijpelijker dan de ander. Het gaat altijd over een massa menschen, die men niet kent en die dingen doen, die men niet begrijpt. Met open mond probeert Lien vergeefs te volgen. Het gaat niet. Daarbij komt, dat het verboden is te vragen of zelf het woord te nemen. Dat is niet prettig. Lien draait op haar stoel, kruist haar beenen, laat ze weer recht hangen. Ze begint zachtjes te neuriën. Zoo kan het toch niet blijven doorgaan.....

Gelukkig kijkt Mama op de pendule. 't Is vier uur. Lien moet goedendag zeggen en een boterhammetje gaan eten. Ze moet ook zeggen, dat men de thee binnenbrengt. Met een zucht van verlichting neemt ze afscheid. Heusch, die wang van den generaal is net een tandenborstel. En het is werkelijk waar dat Mevrouw de Trys een raar luchtje heeft. Mevrouw Germain laat haar beloven eens bij haar te komen.

„Als Mama 't goedvindt.”

Wat 'n engeltje!..... Maar Lien's trots is al rijkelijk verzadigd. Mama kon zich de moeite besparen haar bezoek door smeekende gebaren te vragen, niet zoo kwistig te zijn met hun vleiende benamingen. Men mag Lien kussen en alle mogelijke complimentjes maken. Het kan haar niets schelen. Zij heeft er genoeg van. Ze ziet wit van verveling. Haar ooren gonzen, en als Bertha haar ontvangt met de vraag of ze zich goed geamuseerd heeft, antwoordt ze beslist:

„Als je eens wist, Bertha, wat 'n onzin ze gezegd hebben!”

Zoo is Lien langs somtijds gevaarvolle zijwegen gekomen tot een zeer wijze conclusie. De slaapverwekkende invloed der verveling heeft het venijn, waarmee men haar ooren gevuld heeft, verzacht, doen verdwijnen. Als Bobby haar ziet binnenkomen, uit hij een kreet van blijdschap en laat zijn bouwdozen in den steek. Met welgevallen ruilt Lien de ijdelheden van het mondaine leven voor de gezonde huiselijke vreugden.

III. DE LES.

Steunend op haar ellebogen, de handen tegen de ooren, leest Lien haar les over in afwachting van de komst van Juf.

Karel de Groote kwam aan de regeering in.....

Vandaag heeft Lien beloofd heel zoet te zijn in de les. O! zoet als een suikerpoppetje. Nu al minstens twee weken heeft ze geen andere aantekeningen gekregen dan „voldoende”, „matig” of „slecht.” En toch weet de hemel dat Juf niet streng is. Een heel enkelen keer verdwaaft er eens een ongelukkige „vrij goed”; „goed” en „heel goed”, ho maar!

Gistermiddag is Lien bijzonder ondeugend geweest. Niet alleen had ze haar werk afgeraffeld en kende ze haar lessen niet, maar ze was zoo brutaal, dat Juf bijna flauw gevallen is. Dat zei ze tenminste. Als men erover nadenkt, is 't eigenlijk niet waarschijnlijk, dat iemand met zoo'n gestel flauw zal vallen. Dat is zeker maar een praatje geweest om haar bang te maken. Lien is er niet ingelopen. Trouwens, het zou wel eens leuk zijn het te zien. Juf zou misschien languit vallen, zoo of zoo, met den neus op den grond en je zou haar een glas koud water in haar gezicht moeten gooien. Wat zou dat gek zijn! Lien schateret het uit. Dat geluid brengt haar tot zichzelf. Ze wordt weer ernstig. IJdele gedachten worden vandaag niet toegelaten. Op een anderen dag, dat zou wel kunnen, dan kun je altijd nog zien. Vandaag kan 't onmogelijk. Na wat er gisteren voorgevallen is, moet haar gedrag onberispelijk zijn.

Karel de Groote kwam aan de regeering in.....

Want het was verschrikkelijk, die scène van gisteren. Lien is begonnen met expres haar tafel van vermenigvuldiging verkeerd op te noemen; daarna wilde ze haar gedichtje niet opzeggen en heeft ze den inktkoker omgegooid; strikt genomen kon dat alles er nog mee door. Maar ze had toen niet moeten zeggen tegen Juf, dat, als ze haar nog langer verveelde, ze haar zonder betaling zou laten wegjagen als een..... Wat heeft ze ook weer gezegd?

O ja, als een sloerie. Zoo was het. Dat had ze uit een boek uit de Roze Bibliotheek; de graaf zegt tegen de slechte vrouw, die haar kind verlaat: „Je gedraagt je als een sl.....” Nu ja, dat woord dan. Het klonk zoo schitterend! En het was zoo goed van toepassing op Juf: een dik, log, opgeblazen, rood mensch, dat heen en weer wiegelt onder 't loopen..... 't was voor haar geknipt. Maar het kwam na die geschiedenis met den inkt en de tafel van vermenigvuldiging, toen Juf al een beetje boos was. Lien had 't fatale woord nog niet uit-

gesproken of Juf maakte een beweging met den hals als een kip, die een groot stuk doorslikt. Zij zag er toch al zoo verhit uit; toen werd ze zoo rood als een pioen. Ze bolde haar wangen en ineens stond ze op met haar krakende schoenen en zei waardig: „Dàt is te erg. Kom mee. Ik ga me beklagen bij je ouders.”

Een oogenblik hoopte Lien dat het, zooals meestal, bij een losse bedreiging zou blijven. Maar neen, hoor! Juf nam haar bij de hand, ging de leerkamer uit en vroeg naar Mevrouw. Als Mama eens uit was! maar neen, ze was net thuisgekomen, ze was in den salon..... En tot overmaat van ramp, juist toen Juf en Lien door de eene deur binnenkwamen, kwam Papa de andere in.

Dat was verschrikkelijk. Bij de vermelding van de grieven van Juf, slaakte Mama kreten van afschuw en jammerde vol medelijden en verontwaardiging..... Papa, die harde verwijten moest hooren, was niet meer te herkennen. Hij liet zich een paar vloeken ontvallen (Lien heeft ze zorgvuldig onthouden), rolde woedend met de oogen en sloeg met de vuist op de tafel. Toen praatte iedereen wel een minuut of vijf door elkaar. Mama schudde Lien bij den arm. Papa forceerde zijn stem met schreeuwen, zooals laatst de dominee in de kerk, toen hij Lien deed wakker schrikken op haar stoel. Hij sprak vreeselijke woorden met een heel rare stem. En toen barstte Juf plotseling in tranen uit en zei ze, dat haar vader „officier de l' instruction publique” was.

Dat was het toppunt. Lien was al heelemaal in de war door al dat gedoe, al had 't ook een pikante zijde, die haar belangstelling trok. Maar toen ze zag, hoe die groote dikke Juf begon te huilen, en haar buik op en neer ging, toen Mama haar handen nam en haar smeekte, te bedaren, toen Papa's toon nog hartrorender werd om Lien op haar misdrijven te wijzen, ja, toen kon Lien zich niet meer goedhouden. Ze barstte op haar beurt in snikken uit.

Dat had een goede uitwerking. Een paar minuten later kwam alles in orde. Opgelucht door haar tranen, voelde Lien zich weer liever worden en hoorde ze zeggen, dat ze minder ongevoelig was dan ze wel leek. Ze wisten wel, dat ze een goed hart had. Ze drukten haar tegen Juf aan, ze wreven haar wangen tegen de dikke, vochtige wangen. Op aller aandringen deed ze tal van lafheden en beloften. Ja, ze vroeg vergiffenis; neen, ze zou niet meer brutaal zijn; ja, ze zou voortaan haar lessen kennen; al wat ze maar wilden, als ze nu maar ophielden. En werkelijk hielden ze op. Gekalmeerd zette Juf voor den spiegel haar hoed vaster op haar hoofd, terwijl Mama haar mantel uittrok, waarvoor ze nog geen tijd gehad had en Papa weer met z'n gewone stem vroeg of er post gekomen was.

Het is heel begrijpelijk, dat het indruk maakt, als je drie volwassen personen zoo hevig hoort te keer gaan. Dat is niet langer een aangenaam, streelend gevoel, als je merkt, hoe je zoogenaamd hoogere wezens hun zelfbeheersching kunt doen verliezen. Dat wordt pijnlijk. Het is aardig als je rokken door den wind opwaaien en hoeden van heeren afvliegen. Maar als de echte rukwind huilt in den schoorsteen en booten doet omslaan, maakt het je bang. Zulk een uitwerking had de storm ook op Lien. Heel gedwee heeft ze bekend, dat ze verkeerd gedaan heeft; zij heeft plechtig beloofd het goed te maken door een voorbeeldig gedrag en ijver; zij heeft alle straffen goedgevonden als zij vandaag weer in dezelfde fouten mocht vervallen. Haar diep berouw was oprecht. Zij heeft zich werkelijk verachtelijk gevonden. Geen zweempje van wrok of verzet is nog overgebleven. Den geheelen avond is ze allerliefst geweest. Ze stond erop geen dessert te eten voor haar straf (en omdat ze 't niet erg lekker vond). Papa en Mama keken elkaar van tijd tot tijd verteederd aan. En met vrome droefheid heeft ze onzen Lieven Heer gebeden haar in deugd te doen opgroeien.

En vanmorgen heeft Hij haar bijna verhoord. Ja, er hadden wel eenige wrijvingen plaats met Bertha over een laarsje, dat Lien zei onmogelijk zelf te kunnen dichtrijgen. Ook is het niet heel zeker, dat niet een geniepige plagerij oorzaak was dat Bobby plotseling in een onverklaarbaar gebrul losbarstte. En nu wacht ze in een uitstekende stemming op Juf.

In een uitstekende stemming, natuurlijk. Toch moet gezegd worden dat er altijd iets onaangenaams is met Juf. Meestal, als Lien zoolang in den tuin speelt tot ze komt, is ze veel te vroeg. En nu vandaag is ze te laat. Bertha beweert, dat het nog geen half drie is, maar ze vergist zich zeker. Het is of ze het erom doet om Lien uit haar humeur te maken, die les zal nooit om komen..... Maar als ze denkt, dat dat zoo

maar gaat..... Gelukkig brengt de opbruising, die Lien's gemoed in opstand brengt, haar de gebeurtenissen van den vorigen dag te binnen. Zij onderdrukt den kwelduivel.

Karel de Groote kwam aan de regeering in.....

Dat is ze. Alleen Juf schelt zoo. Een klein, zacht belletje, dat je nauwelijks hoort. Kon ze niet flink aan de bel trekken zooals iedereen? Dat zou haar toch niet te veel vermoeien en het zou veel minder op je zenuwen werken.

En dan, waarom komt ze altijd die trap zoo langzaam op?

Hemel! wat maakt je dat ongeduldig! Ze beweert, dat het door haar asthma komt..... Asthma? gekheid! Heeft Lien soms asthma? Het komt natuurlijk, omdat ze te dik is. Dat is een van Lien's rampen in het leven, dat ze van die zware, lummelige, onbehouden schepsels om zich heen moet hebben, die liever door elkaar geschud moesten worden!

Dik mormel!

De deur gaat open, Juf komt binnen. Met één oogopslag ziet Lien dat ze haar vilten hoed met den dooden ijsvogel op heeft. Dat is ongelukkig. Nog pas veertien dagen geleden heeft Juf dit hoofddekseel ingewijd. Iederen keer dat ze het op heeft, gaat de les slechter. Waarom? Dat is 't noodlot. Het oog van dat beest, dat een uur lang op Lien gevestigd is, brengt haar buiten zich zelf.

Maar onder den hoed, beveiligd voor den ijsvogel, kijkt Juf's gezicht ernstig. Men leest er weer de uitdrukking van beleedigde majesteit op, verbonden aan de herinneringen van gisteren.

Lien brengt zich haar zonden weer te binnen en overwint nieuwe aanvechtingen. Ze zegt beleefd goedendag en schuift Juf haar stoel toe.

Goed begin. Haar werk is heelemaal af, haast netjes; twee vlekken maar en drie spelfouten. Het verbeteren duurt niet lang. Dat zaakje is vlug afgedaan. Als de rest even vlug mocht gaan..... Even vlug is een wijze van spreken. Want, nu dit werk af is, krijgt Juf een nare ingeving. In plaats van aan de volgende oefening te beginnen, oordeelt ze 't geschikt tot een geheel overbodige verhandeling over te gaan. Om de ijver van haar leerling door eigenliefde te prikkelen, is ze gewoon haar de vlijt van een zekere Madeleine tot voorbeeld te stellen. Lien kent haar niet, maar ze heeft een ontzettende minachting voor haar, voor die deerniswaardige Madeleine, die nooit eens zucht..... Daar komt ze vandaag alweer op 't tapijt. Zeker, Lien's werk is behoorlijk, maar Madeleine is niet ongeduldig, ze is niet onbesuisd; zij zou geen twee vlekken gemaakt hebben en drie spelfouten..... Lien heeft vreeselijk het land aan haar. Het moet afschuwelijk zijn bij haar te zijn. Het is al verschrikkelijk iedereen dag een uur te moeten doorbrengen met een dik mensch met een ijsvogel op haar hoed en een bruin vlekje met 'n plukje haar op zij van haar kin..... Hè, Lien had nooit opgemerkt, hoe lang die haren zijn. En wat is die vlek bruin!..... Als er zoo veel naast elkaar waren, was Juf net een oude neger met een baard..... Een oude neger met een baard..... Bij die gedachte proest Lien het uit.....

„Lien!”

De ijsvogel is woest recht op z'n stokje gaan staan. Lien zucht en keert tot de werkelijkheid terug.....

Het verhaal van Madeleine is uit; niet te vlug. Maar als dat alles is wat je bereikt, als je je werk goed doet, zal ze het onthouden..... Ze heeft weer een ontleding voor morgen..... Juf is zeker van haar zaak. Eindelijk komen de lessen aan de beurt. Het gedichtje gaat goed. In één adem, zonder punten of komma's, draagt Lien le Loup et l'Agneau voor. Het gaat vlot, van een leien dakje. Het is duizelingwekkend. Zes lessen zijn er noodig geweest om 't zoover te brengen, maar nu is het dan ook in orde. Lien houdt op, buiten adem, trotsch op haar succes.

(Wordt vervolgd).

OUD RIJMPJE.

Op een meer dan honderd jaren oude, zilveren tabaksdoos vonden we het volgende rijmpje gegraveerd, dat recht op den man af gaat:

Voor eenen goeden vriend staat deze doos steeds open,
Doch niet voor iedereen, die op den bedel loopen,
Ik geef hem de bons

En zeg: Ga naar den winkel, vriend!

En koop ze daar bij 't once.

G.

Foto C. Steenbergh.

PATER VINCKTOREN MET HELPOORT EN TOREN „HOOG-MAASPUNT” TE MAASTRICHT.

DE OUDE OMWALLINGEN VAN MAASTRICHT.

DE stad Maastricht, het Trajectum ad Mosam van den ouden tijd, was ook toen reeds door hare ligging aan den grooten heerweg van Bavay naar Keulen, bij een belangrijken overgang der Maas, als aangegeven voor eene versterkte plaats. De Romeinen hadden er eene brug gebouwd en van bruggenhoofden voorzien, terwijl zij het kamp, dat daarbij lag en zich van lieverlede tot eene meer blijvende nederzetting ontwikkelde, zeker zullen versterkt hebben.

Van deze Romeinsche wallen is echter in den loop der tijden niets meer overgebleven. Ook zwijgen de bronnen uit den tijd na de heerschappij der Romeinen tot het begin der 13e eeuw vrijwel geheel daarover. Voor de hand liggend is het evenwel, dat de destijds reeds belangrijke plaats — eerst eene Romeinsche nederzetting, naderhand Merovingische en Karolingische palts met zich daaromheen vormende stad en van 383 de vestiging van St. Servaas als bisschop tot 722 de overbrenging van den bisschopszetel door den H. Hubertus naar Luik, hoofdplaats van een bisdom —, versterkingen moet gehad hebben.

Hoe het zij, toen in 1229 de Maastrichtenaren van hertog Hendrik I van Brabant vergunning verkregen hunne stad van wallen te voorzien, bleek uit de bewoording van het diploma, dat de verdedigingswerken toen in een zeer slechten toestand waren. Zelfs de (aarden?)wallen door den voornoemden hertog, die Maastricht in 1204 in leen had ontvangen van den keizer, aangelegd, waren vóór 1229 reeds weer door den bisschop van Luik en den graaf van Loon geslecht.

De omwalling, op kosten der burgerij vervaardigd, werd nu in steen opgetrokken en van een aantal poorten met torens voorzien. Zoo o. m. de Porta Regia (later O. L. Vr.-Poort, ook Kassei of Colenpoort genaamd), die toegang verleende tot de oude brug en ten Z. O. van O. L. Vrouwe kerk lag. De Hoogbruggen-, Jeker- of Helpoort op het einde der

Helstraat; de Aldenhofs- of St. Pieterspoort, in de St. Pieterstraat ongeveer ter hoogte der Begijnenstraat; de Lenculen-later Tongersche poort, bij het begin der Tongerschestraat; de Tweeberger- of Wijmeringen- later Brusselsche poort bij het begin der Brusselschestraat; de Groote- of Steenenpoort, na 1360 Gevangenpoort, op de Markt bij de Groote poort; de Leugenpoort bij het begin, de Veerlinx (veer) poort bij het einde der Kleine gracht, de Molenpoort tusschen Veerlinxpoort en de tegenwoordige Maasbrug.

In Wijk, (aan den rechteroever der Maas) de St. Maartenspoort aan den kant van Limmel bij genoemde rivier, het Waterpoortje, dat toegang gaf tot de oude brug en tegenover de O. L. Vrouwepoort lag, en iets zuidelijker de Symon Meertenspoort. Met behulp van een platten grond van Maastricht zal de lezer door deze misschien ietwat vervelende opsomming gemakkelijk den loop der wallen kunnen nagaan.

Van al deze poorten en muren is nog slechts de Helpoort, met een aansluitend gedeelte van den ouden muur langs het kanaal, de walmuur met toren bij het Lange grachtje en enkele kleinere brokstukken over. De omwalling is echter nog vrijwel aan de hand dezer overgebleven gedeelten te volgen.

Hoe sterk de vesting nu ook was, toch maakte Hendrik van Gelder, gekozen bisschop van Luik en als zoodanig met den hertog van Brabant medeheer van Maastricht, zich in 1266 van de stad meester. Hij liet de brug en den toren, die de Brabanders tot verdediging daarvan hadden opgetrokken, afbreken, en besteedde de materialen tot opbouw van zijn kasteel te Montfort bij Roermond. De oneenigheid in 1283 toen Jan van Vlaanderen bisschop van Luik werd en met zijn zwager Jan I hertog van Brabant een verdrag sloot, bekend als „de oude Caerte”, waarbij hunne wederzijdsche rechten te Maastricht werden geregeld.

Foto C. Steenbergh.

RONDEEL „DE VIJF KOPPEN”, TOREN „HOOG MAASPUNT” EN WALLEN.
IN HET VERSCHIET DE O. L. VROUWEKERK.

Heel spoedig bleek echter, dat de stad uitgebreid moest worden. Reeds in 1295 begon men de vestingmuren uit te leggen, zelfs zóó veel, dat Maastricht later geen uitbreiding meer noodig had tot in de 19e eeuw. Dit werk kwam tot stand tusschen de jaren 1295—1299. Tengevolge van de groote uitgestrektheid, die de wallen nu gekregen hadden, was het noodzakelijk drie der bestaande poorten een eind buitenwaarts te leggen, terwijl enkele nieuwe werden bijgemaakt. Zoo o. m. de St. Nicolaaspoort bij het einde der Jekerstraat, de Lindenkruispoort bij den Maagdendries, de St. Antoniuspoort aan het einde der St. Antoniusstraat bij de Maas. De Gevangen- en de Leugenpoort werden vervangen door de Hochter- of Boschpoort, die aan het einde der Boschstraat kwam te liggen. De St. Pieters-, Tongersche- en Brusselschepoort kwamen nu aan het einde der respectieve straten.

De oude vestingwerken van 1229 waren door deze uitbreiding bijna in hun geheel in het midden der stad terecht gekomen en daardoor nutteloos. Voornamelijk werden dan ook alle poorten, op de Helpoort na, die ook in de tweede omwalling nog van dienst was, in den loop der tijden gesloopt. De Gevangenpoort, ook al gebruikt voor arsenaal, in 1655, de Molenpoort in 1705, de oude Lenculenpoort in 1734 enz.

Ook de nieuwe omwalling heeft een groot aantal belegeringen te doorstaan gehad. Daaronder is vooral bekend het vruchteloze beleg van 1408, toen de Luikenaren met hunne bondgenooten tegen hun bisschop, in Maastricht gevlucht, waren opgestaan en de stad in het nauw brachten. De strijdmacht, die aan deze belegering heeft deelgenomen, wordt door sommige geschiedschrijvers op 8000 man geschat. Hoe de verdediging te Maastricht geregeld was, wordt nauwkeurig beschreven in de „Ordonnantie van den kerspeelen, die porten ende mueren te besetten” van 1465. De titel der ordonnantie zegt reeds, dat dit kerspelsgewijze geschiedde.

Evenwel moet men hier kerspelen niet in de beteekenis van parochie opvatten ofschoon ze naar den patroonheilige daarvan of der erin gelegen kapel genoemd werden, doch in die van wijk. Elke wijk dan kreeg een bepaald gedeelte aangewezen waarop ze de wachten moest onderhouden, terwijl de

overige mannen bijeen bleven om door de aanvoerders gemakkelijk te bereiken te zijn, zoo gauw er onraad was.

Ook de „stercke vrouwen en meechden” (meisjes) waren niet vrij. Wanneer gestormd werd („storme gevele”) of brand was, waren zij gehouden, steenen, stroo, water, kalk, ladders en alles wat men noodig had aan te dragen. De jonkers, meest z.g. buitenburgers, edellieden uit den omtrek, en de magistraat waren verplicht op de markt bij de hal samen te blijven, op alles een wakend oog te houden en hulp te bieden waar het noodig was. De Gevangenpoort, waar het buskruit en geschut bewaard werd, moest door een der „paymeesters” met vijf of zes man bewaakt worden.

De wallen, al waren ze hecht en sterk, moesten het op den duur toch afleggen tegen de talrijke belegeringen (nl. in 1266, 1284, 1296, 1304, 1334, 1407 en 1408 enz.) en den tand des tijds. Want in het midden der 16e eeuw bleken zij in zoo'n slechten toestand te zijn, dat spoedige herstelling noodig was wilde men Maastricht in staat van verdediging houden. Naderhand is de stad als vesting, vooral na de herhaalde veroveringen, o. a. door Farnese hertog van Parma in 1579, Frederik Hendrik in 1632, Lodewijk XIV in 1673, telkens verbeterd, en van nieuwe werken, ook aan de eischen der nieuwere krijgskunde beantwoordend, voorzien, o.a. door de bekende vestingbouwkundigen Vauban en Menno Coehoorn.

Het grootste gedeelte nu van al deze poorten, muren, wallen enz. is door een, van weinig piëteit voor het verleden blijk gevend stadsbestuur, in 1868 en latere jaren geslecht.

Van het overgebleven gedeelte ziet men op de eerste plaat van rechts naar links, den toren „Hoog Maaspunt”, in 1907 mede door steun van wijlen Jhr. Mr. Vict. de Stuers geres taureerd. Vervolgens een klein stukje herstelde muur van 1229, dan de Helpoort, zooals reeds gezegd de eenig overgeblevene van de oudste omwalling en in haar soort een eenig bouwwerk in Nederland. De St. Nicolaas parochie was volgens de aangehaalde „Ordonnantie” van 1465, daartoe bijgestaan door het kapittel der O. L. Vrouwekerk, gehouden de Helpoort met de muren en O. L. Vrouwepoort tot de Visschersmaas te verdedigen. Het stuk, dat de Helpoort

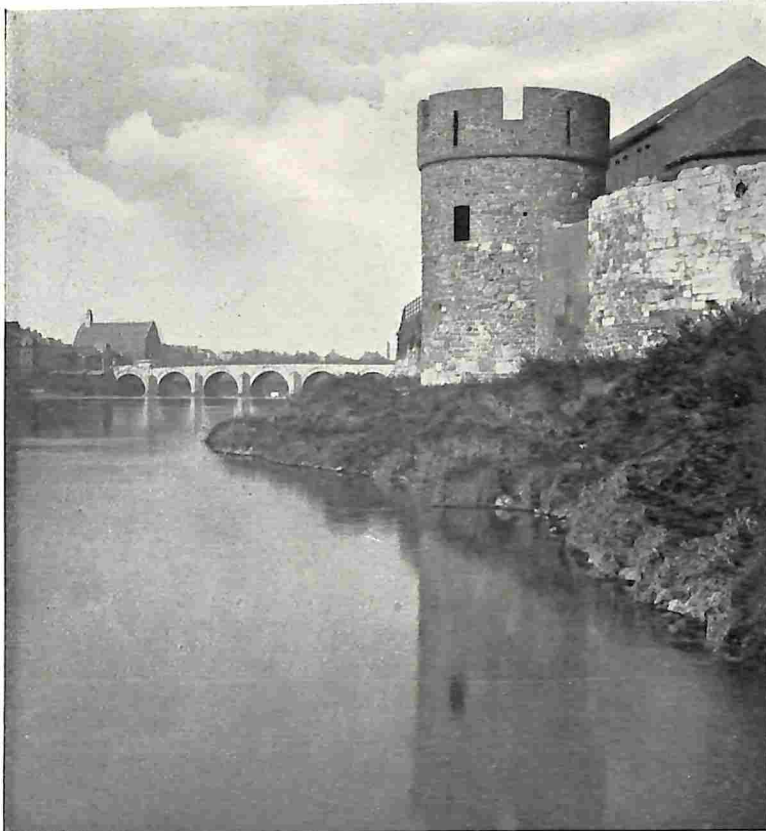

Foto C. Steenberg.

TOREN BIJ HET MAASPUNT TE WIJK, MET
GEZICHT OP DE VEELBESPROKEN OUDE
MAASBRUG, EN MAASTRICHT.

verbindt met den geheel links zichtbaren zoogenaamden Pater Vincktoren, is eerst eenige jaren geleden gebouwd.

De laatste, met het daarvoor gelegen stuk muur, behoort tot de omwalling van 1299 en is in 1906 gerestaureerd.

De benaming „Pater Vincktoren” is eerst later ontstaan, na de onthoofding van pater Vinck, een Minderbroeder, die in de zoo bekende poging tot verraad van Maastricht aan de Spanjaarden in 1638 betrokken werd. De eigenlijke naam was „toren achter de Swestern”, ontleend aan zijne ligging achter het klooster der Faliezusters of St. Catharinadal.

Op de tweede plaat ziet men een gedeelte der wallen aangelegd tusschen 1511 en 1516, hiervoor niet besproken, nl. het rondeel de „drie Duiven”, na 1638 de „vijf Koppen” genaamd. Daar zouden de hoofden van de met pater Vinck geëxecuteerden, die in het hiervoor vermeld verraad terecht of ten onrechte betrokken waren, op pieken gestoken, tentoongesteld zijn. Deze omwalling, zich uitstrekkend van de Helpoort tot de St. Pieterspoort, omvatte de zoogenaamde „Nieuwstad”, het gedeelte nl. van de heerlijkheid St. Pieter, dat na veel tegenkanting van den prins-bisschop van Luik, die heer van dat dorp was, bij Maastricht werd ingelijfd in 1516. Geheel rechts is nog een gedeelte van den wal van 1229 zichtbaar, zich aansluitend aan den hiervoor vermelden toren „Hoog Maaspunt”.

De derde plaat is een gezicht op Maastricht en de Maasbrug. De toren, die zich ter rechterzijde verheft, is het uiterste punt der wal van 1229, gedeeltelijk in zijn oorspronkelijken staat, gedeeltelijk nieuw opgetrokken. De Maasbrug, die ongeveer voor de helft zichtbaar is, werd gebouwd van 1280—1298, nadat de oude brug, die meer stroomopwaarts lag en zeer bouwvallig scheen te zijn, in 1275 gedeeltelijk was ingestort. Dit gebeurde juist op het oogenblik, dat de deken, kanunniken en zangers van O. L. Vrouwekerk, in plechtige processie er overtrokken, met het gevolg dat ook een groot aantal personen verdronken.

Ze werd verder van 1684—1716 naar de plannen van den bekwamen Dominicaner-broeder Francis Roman hersteld. Onder het Fransch bestuur (1794—1815) hebben echter de pijlers eerst den tegenwoordigen vorm gekregen, vroeger waren ze driehoekig, terwijl de houten boog aan den kant van Wijk in 1827 door een steenen is vervangen.

Nu over het al of niet afbreken of verbouwen van de brug, in verband met den aanleg van een kanaal en haven, zooveel geschreven wordt, zullen deze bijzonderheden den lezer wellicht interesseeren.

J. VAN DE VENNE.

SINT-PIETERSVUREN.

IN Nr. 27 van „Buiten” vonden wij een en ander medegedeeld omtrent de Midzomervuren, welke in Beieren en in België op St.-Pietersdag gebrand werden. Wellicht zal het onzen lezers interesseeren dat ook in Holland tot voor korten tijd Sint-Pietersvuren niet onbekend waren en daar den rol vervulden, welke de Paasch- of Meivuren elders innemen in de volksgebruiken.

Op het eiland Wieringen werden, in afwijking van b.v. Texel, waar de „Meyerblits” in zwang gebleven is, op 22 Februari groote vuren gebrand en eerst nadat een paar kleine jongens het aansteken van een grooten brand verontschuldigen met de bewering dat ze hadden willen „Sintepieteren”, werd door den vorigen burgemeester dit zoo typische, traditioneele jeugdbedrijf bij verbod stopgezet.

De afwijkende datum kan wellicht verband houden met een ander kerkelijk feest aan St. Petrus gewijd, n.l. St.-Pieterstoel, herinnerend aan het bezetten van den bisschopszetel in Antiochië door dezen apostel, vallend omstreeks dezen tijd des jaars.

Elk dorp, elke buurtschap van dit mooie, eerst in de laatste jaren uit zijn isolement naar voren tredende eiland, had dan zijn Sint-Pietersvuur, waarvoor de jeugd op een zingenden ommegang de brandstoffen van huis tot huis ging bijeengaren. Het lied vertoont verscheidene punten van overeenkomst met de elders gezongen paaschtijdliepen, doch heeft ook eigen elementen met typisch West-Friesche rijm:

Sinte Pieter schoven!
Als je niet geeft, dan zal ik je rooven!
Ik roof er ien (één)
Ik roof er tien,
Ik roof er elf,
Ik roof den boer zijn heele schelf!
Hei je gien hooi, hei je gien strooi,
Hei je gien ouwe manden?
Dan zullen we vaneevend victoria branden.
Hei je gien turf of hei je gien hout?
Sinte Pieter is zoo koud

Met lange stokken gewapend, — menige jongen had al vóór Nieuwjaar zijn Sintepieterstok klaar liggen — ging het in optocht den boer op; met de stokken werd de maat van het lied gestampt — en de jeugd ontving dan centen of taaipoppen, terwijl ontvangen stroobossen als buit zegevierend op de stokken werden medegevoerd. Als een boer zich doof hield of weigerachtig toonde, ontbrak ook hier het couplet der schande niet:

Hei je ook hagel, hei je ook kruut?
Schieft die gierige boer dan de deur mer uut!

Hevig bonzen met de Sintepieterstokken op zijn woningdeur vertolkte dan de executie van den gierigaard. De steeds aangroeiende hoop brandstoffen moest intusschen bewaakt worden tegen rooflustige overvallen van jongens uit andere buurten, zoodat er nog wel eens slag geleverd moest worden in die dagen, alvorens men op den Sint-Pietersavond den rondans om en door de hoog opblaaierende vlammen aanvangen kon en elk zich verlustigde in het ongemeene schouwspel, dat gelukkig een nieuwer opkomend geslacht in de padvindere- en zomertrekvogelkampvuren terugvond, tegelijk met de oude bekoring van een hoogopblaaierend vuur in stille, nachtelijke omgeving.

G. DE GRAAF.

Iets over Volks- en Kinderliedjes.

HET tijdstip dat men zich voor de liedjes interesseerde zooals ze bij het spel door onze kinderen gezongen werden, ligt nog niet zoo bar ver achter ons. Eerst in den laatsten tijd toch heeft men zich geïnteresseerd voor het kinderlied en het is die belangstelling werkelijk wel waard „eerstens omdat ze een absoluut spontane uiting van poëzie zijn, maar ook om hun literair-historische beteekenis” zooals Poelhekke terecht zegt in z'n „Woordkunst”

En wel op tweeërlei manieren zijn ze van een literair-historische beteekenis, ten eerste komt men er toe het kinderlied te vergelijken met de poëzie der primitieve volkeren, en ten tweede omdat ze hun oorsprong vinden in een of andere, soms zeer lang geleden gebeurtenis.

Zoo ligt er een aardige historische grondslag aan het bekende kinderliedje

„Hansje sokken
Trek hem aan de rokken
Trek hem aan z'n staart
Hansje is geen oortje waard.”

waarbij de kinderen vader of moeder aan hun kleeren vasthouden en zoo door de kamer sjokken.

In de middeleeuwen mochten ballingen n.l. hun stad weer binnenkomen wanneer de nieuwe bisschop z'n intrede in de stad deed en zij hem aan 'n kleed vasthielden.

Een herinnering aan den sansculottentijd is

„Ramplanpan papier d' Argent
Kein lumpiger Geld als Assignat
Qu'est ce qu'il dit hat Hosen an
Parlez-vous hat Strümpfe an.”

In den tijd, dat een groote brand de stad Enschede in asch legde, woonde daar een winkelier die zwervers, voetzoekers, patronen enz. verkocht, Beerenbroek geheeten. Toen de vlammen ook zijn woning bedreigden, gaf hij z'n jongste bediende last een kruivat in veiligheid te brengen. De jongen gehoorzaamde en bracht het vat in een boomgaard.

Dit simpele voorval leeft thans nog voort in een kinder-spelletje dat ik in Enschede zag.

Twee jongens gaan dan tegenover elkaar staan met de armen onderling gekruist terwijl een derde daarop plaats neemt. Onder het zingen van

„Unneke tunneke Beerenboks
Woar zöll wij dat tunneke loaten
Al in den Haverstroaten
Al in den Mooyenhof
Doar gooien wij dat tunneke d'r af.
Hoera!”

wordt de jongen rondgedragen en bij het laatste „Hoera!” met een zwaai op den grond gezet.

Het volgende liedje is van zeer recenten datum en heeft betrekking op den smokkeltijd en een brigadier der marechaussée die den bijnaam Keetje droeg en bij het volk niet zeer gezien was.

„Stikdonkere duisternis
Als Keetje er niet is
Dan wordt er zoo menig pond boter en vet
Over de grens gezet.”

Zoo zien we dat het volk in z'n poëzie, de kinderen in hun spel, vaak de herinnering aan een of andere gebeurtenis of tijd levendig houden, terwijl ook veel kinder- 1) en volksliederen nog overblijfsels zijn uit de Germaansche goden- en sagenleer.

M. v. D. ZEE.

1) Het bekende:

„Engelland is gesloten.
De sleutel is gebroken.
En is er dan geen smid in 't land
Die de sleutel maken kan?”

zou stammen uit het geloof dat de zielen der afgestorvenen naar „Engelland” verhuisden.

(Poelhekke: „Woordkunst”).

De buitenplaats „Rijksdorp”

MEEN zal zich herinneren, dat in het artikel „Wassenaar” (opgenomen in „Buiten” van 21 Augustus 1920, blz. 402), o.m. gesproken werd over het eens zoo fraaie landgoed Rijksdorp, gelegen nabij den driesprong Wassenaar—Wassenaarsche slag—Katwijk, dat thans als villapark wordt geëxploiteerd. Uit de bewoordingen waarmee die metamorphose van wijsche buitenplaats in villapark werd medegedeeld, hebben enkelen blijkens ontvangen brieven opgemaakt, dat het villapark niet veel fraais zou zijn. Ten onrechte: het is een prachtig beboscht stukje Holland aan den zoom der duinen, met fraaie waterpartijen en lommerrijke lanen, waar 't heerlijk wonen zal zijn. Maar, ook al is dit beboschte gedeelte van Rijksdorp mooi gebleven, en al is er natuurlijk een lichtzijde

aan het ter bewoning openstellen van oude landgoederen, wier pracht vroeger slechts door zeer weinige bevoorrechten genoten kon worden, toch meenen wij niet zonder somberheid te mogen vaststellen, dat het huidige Rijksdorp nog slechts een droef-stemmend overblijfsel, zij 't een fraai overblijfsel, is, van Rijksdorp oude glorie, die vooral bestond in zijn Huis en de omringende tuinen, welke geheel verdwenen zijn.

Leiden's adjunct-archivaris, de heer Bijleveld, was zoo vriendelijk om over dit oude Rijksdorp een en ander mede te deelen. Aan zijn mededeelingen is het volgende ontleend:

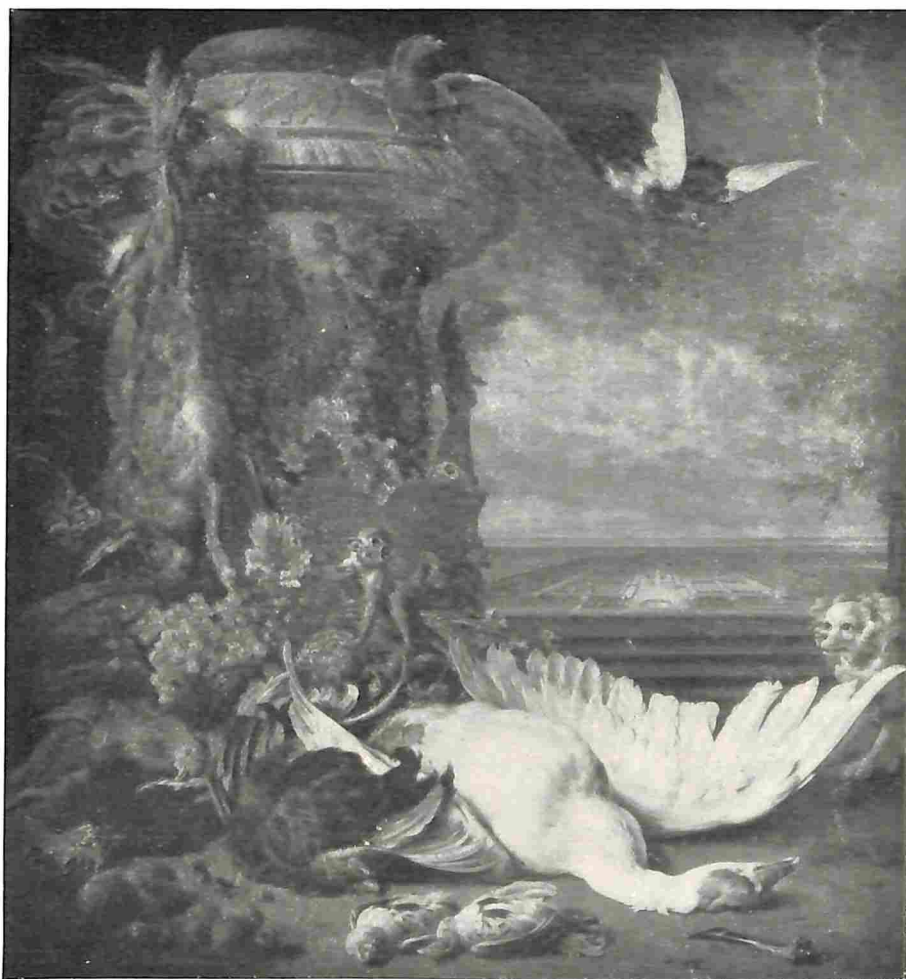
Rijksdorp is omstreeks 1640 gesticht door Jonker Amelis van der Bouchorst, heer van Wimmenum, eerste lid en president der Hollandsche Ridderschap, houtvester, dijkgraaf van Rijnland, curator der Leidsche Academie. Het wordt weldra als het mooiste en luisterrijkste buitenhuis van Holland genoemd. Het huis maakt den indruk van een paleis, en de omringende tuinen, met hunne waterwerken met stroomend duinwater, waren schitterend.

Van der Bouchorst had nog groote plannen ter verfraaiing en uitbreiding van zijn buitenplaats, toen hij onverwachts, in 1669, stierf. De kinderen zijner zuster — hij zelf had geen nakomelingen — verkochten het schoone landgoed, dat daarna meerdere malen in andere families is gekomen. Waarschijnlijk is dit de buitenplaats niet ten goede gekomen. Hoe 't zij, in 1824 werd het eens zoo statige huis afgebroken.

Kort daarop volgt een herleving: de nieuwe eigenaar, Mr. J. W. Baron Huyssen van Kattendijke doet wat noordelijker, op het terrein der oude hoeve Kockhoorn, een groot nieuw huis zetten, een weinig sierlijk, stijf maar wel statig gebouw; de in stand gebleven waterwerken werden aangesloten bij nieuwe om het nieuwe huis. Later is Rijksdorp overgegaan aan Mr. C. Herman Baron van Pallandt, die er des zomers verblijf hield, vervolgens op zijn tweede dochter gravin van Limburg Stirum en in 1895 op haar eenigen zoon, die zijn vader er af zette; deze bouwde toen Nieuw Rijksdorp in het dorp Wassenaar.

De jonge graaf van Limburg Stirum hield zelden of nooit op Rijksdorp verblijf; somtijds vertoefde er echter zijn zuster, Mevrouw Lindsay Scott.

Dan komt — omstreeks 1904 — de tweede val: Rijksdorp wordt verkocht; het (nieuwe) huis wordt bollenschuur en de omgeving, na geraseerd te zijn, wordt tot bollenland

STILLEVEN.

OP DEN ACHTERGROND DE BUITENPLAATS RIJSDORP.
Naar de schilderij van J. B. Weenix in het Rijksmuseum.

gemaakt; de duinen in de nabijheid worden afgegraven. En ruim tien jaar later wordt ten slotte het huis gesloopt.

Gelukkig is het schoon van het zuidelijk gedeelte van het landgoed, de omgeving van het in 1824 gesloopte huis, bewaard gebleven. Dit is het villapark Rijksdorp, waarvan wij in den aanvang gewaarden maakten.

IN HET BASKENLAND.

Hendaye (Basses-Pyrénées), 23 Mei 1920.

DUS heb ik dan het meer van Genève, en de bergen van Savoye, voorgoed vaarwel nu gezegd, — ben ik opnieuw weer een zwerversleven begonnen. Ben ik opnieuw weer de groote, wijde, wijde wereld in, — opnieuw weer zigeuner.

Opnieuw weer vrij, heerlijk onbezorgd vrij.....

Ah! — niet, dat het verlaten van het oord waarin ik, deze voorbije bange jaren, vrienden en gastvrijheid vond, mij niet heel weemoedig even stemde, — niet, dat het mij ook dezen keer niet heel moeilijk weer even viel, van mijne gezellige, oude werktafel en van mijn trouwe boeken en van mijn studies en mijn schilderijen afscheid te nemen, ze door onverschillige handen opgeborgen te zien, daar ergens in een somber bewaarvertrek.

Doch gelukkig, dat leed was kort maar.

Waar ik heen zou gaan, deze maal?..... Eerlijk gezegd, ik wist het niet.

Neen, ik wist het maar niet! Tot op een avond, bij het nog eens weer lezen van Loti's „Ramuntcho”, mijn besluit op eens genomen was. Naar het Baskenland, — naar het Baskenland en naar de Pyreneeën, ja! daar wilde ik naar toe!

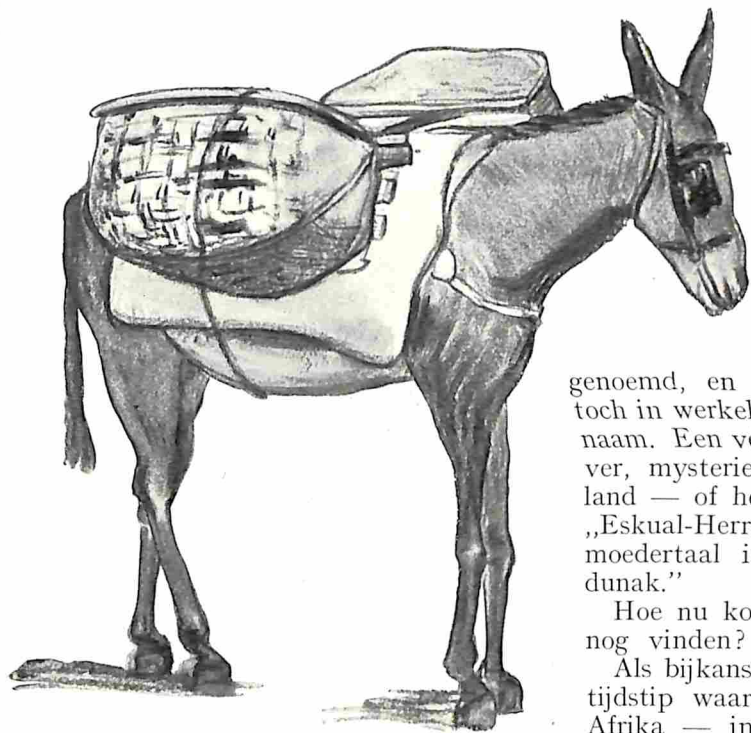
In het oude Eskual-Herri, — ja! daar wilde ik mijne tenten opslaan!.....

En zoo zit ik dan nu dezen keer te schrijven in een koel wit Baskenhuisje ver buiten het dorp Hendaye. Aan de Fransch-Spaansche grens, — aan de Bidassoa. Bij de zee en bij de bergen.

En in de warmte!

Want oef! — het is hier goed warm nu al, zeker wel zoo warm als in Holland op een mooi zonnigen, windstillen dag in Augustus.

Overall bloeien hier dan ook reeds de magnolia's, groote, stille, roomblanke kelken tusschen frisch, glanzig groen, toont er de wilde, scherpe yucca haar tallen van ivoren klokjes, kleuren in de tuinen aan zee de rozen, de schoonste-, de heerlijkste rozen, en de zoetgeurige latherus, en de gouden chryasant.

EZELTJE TE HENDAYE.
Naar de tekening van W. Dooyewaard.

Van het kleine vertrek hetwelk men mij eenigszins tot „cabinet de travail” hier heeft ingericht, staat het venster wijd, wijd open. En zoo is het, waar ik mijn schrijftafel vlak voor het raam heb geschoven, vandaag haast alsof ik buiten zit. Buiten, waar in de droomerige middagrust de insecten zoemen, en nu en dan uit het stille blad even een zacht vogelliedeke klinkt. Buiten, aan de baai van Chingoudy.....

Recht tegenover mij, aan den overkant van het water, rijst, verscholen half in het geboomt, en als lag het vlak tegen de bergen van Spanje nu aan, het grijze kerkje van Hendaye, plekken overal tusschen het groen er de witte huisjes en de mat roode daakjes van het dorp aan de Bidassoa, — van het Baskendorp waarin zich ook Loti „sa petite maison blanche” koos. En dan daarachter, — daarachter, maar o! als heel, heel dichtbij dezen middag, de bergen van Guipuzcoa.

De Pyreneeën, strak malachietgroen nu, onder een onbewolkt, schier tropisch blauwen hemel.

De Pyreneeën, — in wier stille valleien, ver weg, ver, ver van het banaal hedendaagsche, de Bask nog het ouderwets vredige herdersleven heeft.

Mooi, neen! mooi is het niet, het dorp Hendaye. Integendeel, zoo aardig als het op een afstand doet, — hoog de ietwat sombere, stompe klokketoren, daarnaast het landelijke kerkje, streng haast als een antiek kloostergebouwtje, dan, wat lager even, midden boomengroen overal de grijze en witte Baskenhuisjes met hun donkere blindjes, en de verschillende kleurtjes rood hunner daken, met dan, beneden aan het water, het brokje oude haven —, zoo weinig aantrekkelijk is het van dichtbij. Een enkel pittoresk hoekje, een enkel schilderachtig straatje, zeker! zult ge er nog wel vinden, doch in zijn geheel, heeft het al weinig bekoorlijks meer, is het „te” veel al — helaas! — „met den tijd meegegaan.”

Maar, het land van heuvels en bergen er rondom, en de baai van Chingoudy, en de zeekust....., ah! dat al is er dan toch wel zéér schoon nog.

Voor al de baai van Chingoudy, vooral het groote water aan den uitloop van de Bidassoa!

Het groote, dezen middag zoo stille water, dat, bij dag stralend blauw gelijk een bergmeer, op den laten avond iets onwezenlijks, iets bijkans als-niet-van-deze-aarde vaak krijgt.

Het groote water, dat tot iets als uit een Oostersche vertelling haast wordt, wanneer het donkert en er omheen de lichtjes schijnen gaan, de honderden lichtjes van Hendaye en van Irun en van het oude, Spaansche Fuenterrabia.

* * *

Behobie (Basses-Pyrénées), 4 Juni 1920.

Welk een merkwaardig, welk een hoogst, hoogst merkwaardig volk toch, de Basken! En welk een merkwaardige welk een zéér, zéér merkwaardige taal toch, het Eskuara, hun taal!

Werkelijk! nooit te voren nog, geloof ik nu, was ik in een — ethnologisch — interessanter land.

Denk eens aan, — een bijna vierduizend jaren oud Pyreneeëvolk, met een taal o! heel veel ouder nog, met een taal welke gelijkt op die eens der Inca's, en op het Sanskrit.

Een nobel, donker bergvolk, hierheen gekomen eens van de kusten van Afrika. En afkomstig — wellicht, wellicht nog — uit het geheimvolle, reeds lang verdwenen Atlante.

Ofschoon door de Franschen „Basques” of wel „Biscaïens” genoemd, en door de Spanjaarden weer „Vascongados” geheeten, dragen toch in werkelijkheid de bewoners der westelijke Pyreneeën een gansch anderen naam. Een véél ouder, een véél vreemder naam, een naam waar iets uit hun ver, mysterieus verleden welhaast nog in klinkt. Want zooals zij van hun land — of het dan al in Frankrijk of in Spanje ligt — nooit anders dan van „Eskual-Herri” spreken, zooals bij hen het „Eskuara” nog altijd, altijd de moedertaal is, zoo ook noemen zij zich als volk nóóit anders dan „Eskual-dunak.”

Hoe nu komt het dat wij de Basken, de Eskualdunak, hier in de Pyreneeën nog vinden?

Als bijkans zeker, mogen wij het jaar 2000 vóór Christus aannemen als het tijdstip waarop zich de Eskualdunak — komende toen van de kusten van Afrika — in Spanje een nieuw land zochten. In lichte bootjes van boomchors de straat van Gibraltar overgestoken, landden zij in Andalucia, en verspreidden zij zich gaandeweg, gaandeweg noordwaarts.

Tot hun Eskual-Herri ten slotte het geheele Spaansche schiereiland, met daarbij een deel nog van Frankrijk, besloeg.

En dus waren de Eskualdunak de allereerste bewoners van Spanje geworden, — hadden de Iberiërs hun intrede in de geschiedenis gedaan.

Want Iberiër is slechts een andere naam voor Eskualduna, — Iberiër is maar een aan den oorspronkelijken bewoner van Spanje gegeven bijnaam, afgeleid van het Eskuara: „Ib-er” — „Bijtende stroom” —, een woord waarmee de Eskualduna in zijn nieuwe land dië rivieren aandeede die Eskualduna vaal wit van kleur, voor alle groen doodelijk was.

Waren deze eerste Basken een nobel volk van landbouwers en van herders, — in hunne geheimzinnig oude taal beteekent immers „aberatsua”, het woord waarmee zij „rijkdom” aanduiden, eigenlijk nóg: „bezitter van talrijke kudden” — ook koene zeevaarders kwamen toen reeds onder hen voor. Stonden zelfs de Eskualdunak — hieraan valt niet meer te twifelen — in dien overouden tijd niet al in betrekking met de Indianen van Zuid-Amerika?

Dus leefde men dan in vrede in het nieuwgevonden land. In Eskual-Herri.

Tot in het jaar 500 vóór Christus ongeveer, door den inval der Kelten, de rust der Eskualdunak zou beginnen te worden verstoord, het rijk der Basken zou beginnen kleiner te worden.

De bloedige onafhankelijkheidskrijg voor de Iberiërs zou aanvangen.

Waarbij ten slotte het grootste gedeelte van primitief Spanje voor haar eerste bewoners weer moest verloren gaan.

Evenwel, — in de bergen van het noordwesten, in de veilige Pyreneeën, wist de daar wonende Eskualduna zich beter te verdedigen, wist de Bask er zijn land vrij te houden, er zijn volkszelfstandigheid te bewaren. Tegenover de Kelten. En later tegenover de Romeinen. En weer later, ook tegenover andere indringende stammen nog.

Tot, eerst tegen het einde van de negentiende eeuw, na den tweeden door hen gevoerden Carlisten-oorlog, de Eskualdunak — door het verlies van Carlunner „fuero's,” hunner zeer bijzondere rechten — hun vrij volksbestaan grotendeels zouden zien ophouden.

Maar, bleven hun primitieve taal, hunne aartsvaderlijke zeden en wetten, hunne zuiver nationale gebruiken, en hun antieke dorst naar vrijheid ook niet toen nog bewaard? Gespaard, om nog heden te blijven voortduren?

Zóó vindt gij in het zuidwesten van Frankrijk, en in het noordwesten van Spanje dan, dus tot op den huidigen dag nog den gebronsden Eskualdunak in zijn Baskenland, — nog den oer-Spanjaard, de zachte, welluidende taal der antieke Iberiërs, het oorspronkelijke Eskual-Herri. Een levende taal nog, verwant aan de talen van Hindostan, en aan het oud-Egyptisch, en aan enkele dialecten van Zuid-Amerika.

En een trotsch, donker bergvolk nog, waarvan niemand de herkomst kent.

.....
Stamt het uit Voor-Indië?

Of, kwamen de voorouders uit het land der Inca's wellicht?
Of — misschien, eens — uit Atlante?

* * *

Pasajes (Guipuzcoa), 17 Juni 1920.

Een warme, fel zonnige morgen.....

Aan weerszijden van den nauwen toegang tot de baai van Pasajes teekenen, scherp tegen een gladde, diep korenblauwe zee, de grillige rotsen der Spaansche kust hier, weerkaatsen in het bijkans rimpellooze water de nauw' begroeide, geelgrijze rotsen van Guipuzcoa. Daar alleen, waar aan beide kanten onderlangs een smal weggetje langzaam omhoog komt, staat hier en ginds een enkele koele varen, bloeien eenzaam wat vaalroode bloempjes. Anders, slechts naakte steen, en zee, — naakte steen, en zee, in volle, blakerende zon. Hetgeen mij vanmorgen meer dan ooit terugdenken doet aan Honuapu op Hawaii, en aan de Stille Zuidzee.

In een oud fort, dat daar verlaten en deels in ruïne tegen de rotsen ligt, heb ik onder een overhangenden, wilden vijgeboom mij een behaaglijk schaduwplekske gekozen. Waar ik probeeren wil wat te werken.

Probeeren,..... maar zelfs zoo ijverig geloof ik mij vanochtend niet eens.

BASKENTYPE.

Naar de teekening van W. Dooyewaard.

Immers, noodt niet alles eer tot zoete rust en mijmeren, hier in m'n oud Fuerte de Santa Isabel? Immers, kan men er binnen die mosbegroeide, grijze muren, bij het koele ruizelen van vallend bergwater, uitgestrekt op een donzig grastapijt waarboven warm blauw van zuidelijk hemel, eigenlijk wel anders dan niets-doen, — dan heerlijk niets-doen en dromen?

Het is bij half twaalf nu.

Mijn hoekje in het verlaten fort heb ik zoeven vaarwelgezegd, en ik volg thans een smal, kronkelig pad dat ter zijde van den nauwen baaingang landwaarts gaat. Het is de weg naar San Juan, naar het mooie, oude visscherskwartier van Pasajes, — een stil weggetje, tusschen de hier met hooge varens begroeide rotsen en het blauwe water van de „entrada de la bahia.” En ziet, daar kom ik dan ook al aan de eerste huisjes van het beloofde dorp. En aan de eigenlijke „bahia”, waaraan San Juan gelegen is.

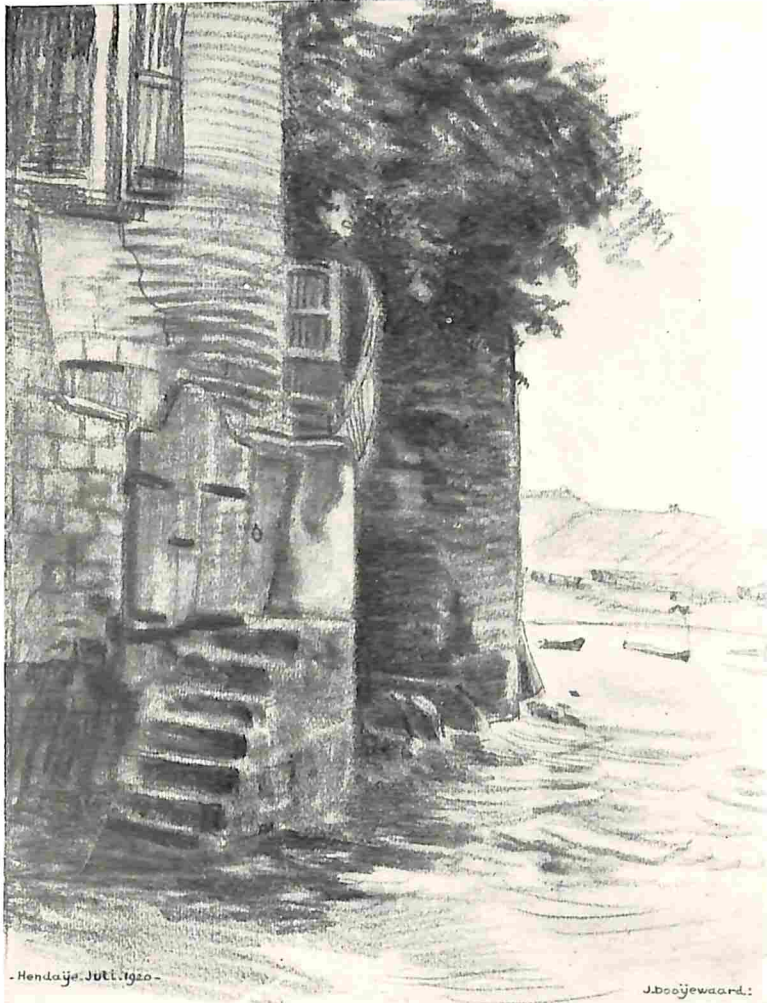
En daar, aan den overkant van het water, daar waar ik dat kerkje, en die witte woningen, en die vele kleurige roeiboortjes ervoor, liggen zie, moet dat niet San Pedro wezen?

Féller nog is de zon gaan schijnen, trilt uit een wolkenloozen hemel het gouden licht over het Baskenland en over de baai van Pasajes.....

Het is heel warm geworden, héél warm. Maar moest men niet juist zulk een dag hebben, om San Juan op z'n best te zien?

.....
Een oud kerkje voorbij, — stemmig, oud kerkje waarvoor, onder het licht, sappig groen van acaciaboomen een paar Baskenmeisjes aan een fontein te wasschen en zachtkens te zingen staan, en ik ben in de „Calle Mayor” van het visschersdorp, in de eenige straat die San Juan — dat in het lang tegen den voet van een berg is aangebouwd — rijk is. In een lange, nauwe, grillig bochtende straat, van waaruit hier en daar heel korte zijsteegjes òf naar het water voeren, òf trapsgewijs tegen den begroenden bergkant omhoog gaan. O ja! in een wel echt Spaansche straat, met aan weerszijden oude, zéér oude, hooge huizen, met overal mooie, antieke, houten balkons, hier en ginds deels bedekt door een blauwgrijs of roomig wit zonnegordijn, met ver overstekende daken, en ijzerbeslagen deuren, en geheimzinnig duistere portaaltes, — in een „calle”, die bij gedeelten ook nog door woningen is overdekt, zoodat ik af en toe er onder poortjes ga, onder teeknachtige, oude poortjes.

In een wel echt Spaansche straat, waarin nu en dan even

TRAP NAAR PIERRE LOTI'S HUIS TE HENDAYE.
Naar de tekening van J. Dooyewaard.

een niet onaangename reuk van uien en anijs en knoflook en smeulende houtskool mij tegemoetkomt.

En waarin Dolorosa en Pilar en Carmen en Maria Teresa elkander nu eenmaal zeer vaak elkaars namen schijnen te moeten toeroepen, en neen!, onmogelijk ooit stil kunnen zijn, geloof ik.

Wat zoo vele vreemdelingen uit het Noorden, hier in Spanje toch tegen het eten kunnen hebben? Mij is het heusch, heusch een raadsel! Immers vond ik er niet bijkans overal de keuken, — de zuiver inlandsche keuken, wel te verstaan — weer te loven, méér dan te loven, te bewonderen? Waren niet de „puchero”, en de Andalusische „gazpacho”, er vaak godenspijs? Waren niet de „chuletas de cerdo”, en de „jamon en dulce”, en de „nogada”, er dikwijls om voor te knielen? En dan die pepers uit Calahorra, en die olijven uit Sevilla? En die „mantecadas”? En die „tortillas de crema”?

Arm, miskend Spanje toch!!.....

Hoe ik eigenlijk zoo vreemd plots, van mijn geestdrift voor een oud Baskenstraatje, tot bovengaande culinarische ontboezeming gekomen ben? Wel, laat ik eerlijk bekennen dat een schotel kostelijk gestoofde schelpdiertjes — „almejas a la marinera” —, een schotel rijst waarin een halve, jonge kip, met een ietsje knoflook en veel groene, zoete pepers was gesmoord — „paella” —, een karafje onvervalschte, granaatroode „Rioja”, en een paar sneden Spaansch wittebrood, daar niet geheel en al vreemd aan zijn. Te minder vreemd, waar mij dit alles hier in een keurige, koel witte veranda aan het water werd opgediend.

Smakelijk werd opgediend, door een bekoorlijk zwartoogige Baske.

Een kort, heel smal straatje, klein, donker steegje, diep tusschen oude, hoge visschershuizen, heeft vanuit de „Calle Mayor” mij naar den waterkant gebracht. Naar den zonnigen waterkant van San Juan, en naar het haventje. En om het in de warmte, en nà tafel, mij nu eens lekker-gemakkelijk en naar genoeg te maken, heb ik daar een bootje genomen, en laat ik mij nu langzaam wat het dorpje langs, op de baai heen en weer roeien.

Ah! want wel is het braaf heet hier in Pasajes nu! Ook op de „bahia!”

Overwerken doet Alonso, m'n jeugdige, donkere roeier hier, zich dan ook maar niet in het minst. Hetgeen mij, oprecht gesproken, al weer niet ongelegen komt. Immers, hangt er over alles hier in deze uren niet een siëstastemming, de stemming van zonnig Spanje in het begin van den namiddag, — een stemming waarin druk-doen maar zou storen?

Dus zijn wij dan maar wat aan 't spelevaren, aan 't lui-langzaam heen en weer roeien, zonder doel.....

Ja, en dan is San Juan toch wel héél mooi ook, zoo vanaf de baai gezien. Zoo met zijn fel beschenen, blanke en grijze visscherswoningen, spiegelen, in het stille, goud sprankelende blauw. Zoo met zijn onregelmatige, ver overstekende daken en dakjes, — en zijn antieke, houten balkonnetjes, waarop hier en ginds hel rood van geraniums, — en zijn kleurig waschgoed, en zijn vischnetten, en zijn vaal oranje van een zeil hier en daar.

Dan ligt er het dorpje toch ook wel zéér mooi, zoo met zijn miniatuur haventje, en zijn verweerde kaaimuurtjes, en zijn talrijke, geestige landingstrapjes.

Met overal, overal op het water, aan lange, slanke stokken gemeerd, zijn bootjes, zijn blauwe en gele en witte en appelgroene roeibootjes.

* * *

Hernani (Guipuzcoa), 6 Juli 1920.

Ja, — daar is dan toch wel heel veel eigenaardigs, heel veel oorspronkelijks nog, in Eskual-Herri.

Daar is dan toch wel zeer veel nog gebleven, waardoor het Baskenland zich van andere gewesten in Frankrijk en in Spanje onderscheidt. En in het landschap, èn in het volk.

Gelukkig behoed gebleven nog voor het wanhopig banale van alles-en-allen-hetzelfde, voor het karakterloos moderne. Voor be-schaving.

Wat ik eigenlijk wel het meest kenmerkende van het landschap hier in Eskual-Herri vind? Dat zijn de begroende bergen schier overal, — de begroende bergen, waarin, veelal proper wit als waren zij van krijt, de stedekes, de dorpjes, de eenzaam liggende hofsteden, een bedehuisje hier en daar. De „maimdia”, de bergen, waarop, beneden de ruige varenvelden en de bosschen van kastanje, overal, overal de maïs staat, en de tarwe, maar bovenal de maïs, de „artoua” der Basken. De Pyreneeën, en de Bergen van Cantabrië, licht groen en blauw, en paars en goud, onder zonnigen, turkooizen hemel, — of, somber wolkenomhangen, in fijn, heel fijn grijs met teere blauwen.

En ja, de woningen, de dorpjes, de kleine stadjes.....

De woningen op het land, de zeer oude, hoge, kalkgewitte „bachiricoechiak”, — de antieke, blanke Baskenhofsteden met hunne zware muren als van een kasteel, met hunne smalle, houten balkons, met hunne eigenaardig kleine vensters en hunne veilige, verweerd groene blinden, — de „bachiricoechiak”, zooals er ook door Loti's Ramuntcho en Franchita, en door zijn Gatchutcha en Arrochkoa en Dolorès, eens werden bewoond.

En de dorpjes, — de koel witte dorpjes, de „eriak”, met hun massieven klokketoren, en hun hoogen, grijzen fronton, hun muur voor het pelotespel.

De witte dorpjes, en de kleine stadjes, met hun fijn groen van acacia's overal, met hunne roode en witte oleanders, met hun mimosa, en hunne waaierpalmes soms.

En dan, de bewoners van Eskual-Herri, de Basken, — ah! hebben zij niet ook nog nu heel, heel veel eigens, heel veel oorspronkelijks? Vinden wij in hen niet inderdaad de oude Eskualdunak nog, het oer-volk van Iberië?

In taal, en in karakter, en in zeden en gewoonten?

Want nog spreekt een ieder, werkelijk een ieder, hier het geheimzinnig antieke Eskuara, hoort ge hier overal — wat Loti noemt — „cette mystérieuse langue euskarienne dont l'âge semble incalculable et dont l'origine demeure inconnue”, ziet ge hier in elk oord het Bask in geschrift. Het zoet harmonieuze-, toch, voor vreemdelingen o! zoo moeilijk te leeren Bask.

Want nog zingen in het Eskuara er de barden hunne zacht trieste liederen, — vertelt men op langen winteravond voor de wijde schouw er de legenden in die grijze taal, — wordt er in het Eskuara geschermt, gekoosd, gemind, gebeden.

En klinkt er de Eskuara juichkreet, de wilde „irrintzina”,

— klinkt er de machtige, primitieve Baskenschreeuw, — hoort ge er dien eigenaardig hoogen, lang aanhoudenden kreet welke denken doet aan het krijgsgedrag eens van Sioux en van Apache.

Stonden in den ouden tijd de Eskualdunak als uitermate trotsch bekend, bij de Basken van heden vinden wij genoemde karaktereigenschap beslist niet minder sterk sprekend. „Spaansche” fierheid, „Spaansche” trots, zeggen wij gewoonlijk, — doch, wordt zij wel niet bijkans overtroffen nog door die van den pur-sang Iberiër hier? Ik voor mij geloof het stellig.

In zulk een verhouding staat de Bask evenwel niet altijd ten opzichte van de — even zoo vermaarde — „Spaansche hoffelijkheid.” Integendeel, de enkele, den regel bevestigende uitzonderingen daargelaten, is de bewoner van Eskual-Herri eer on hoffelijk en onvriendelijk, heeft hij iets lomps waaraan ik mij hier helaas nog al eens stoot. Zeker! — kent een Bask u wat beter, dan wil het onvriendelijke vaak snel genoeg verdwijnen. Maar het on-hoffelijke, . . . neen, dat schijnt hier dan toch wel zoo te hooren.

Hala behar beitzen. . . .

Dat schijnt zoo te moeten zijn. . . .

Of, in den langen, langen loop van eeuwen en eeuwen en eeuwen en eeuwen, het „type” Bask veel verandering heeft ondergaan? Uit hetgeen ik van heel oude geschiedschrijvers over de Eskualdunak las, meen ik te mogen afleiden van „weinig.” Want heeft de donkere huidkleur van den oer-Spanjaard, hier in het koelere bergklimaat der Pyreneeën, ook al plaats gemaakt voor een lichtere-, voor het mat gebruide, en mag er de lichaams lengte ook al ietwat zijn toegenomen, toch is er het sterk uitgesproken oorspronkelijke, — het volstrekt-niet-Europeesche, zou ik geneigd zijn te zeggen — hem zeer stellig nog gebleven.

Is nog gebleven het zwarte, raven-zwarte haar, — zijn nog gebleven de diepliggende, groote, donkere oogen met de mooi lange wimpers en de ver-doorgetrokken wenkbrauw, — zijn nog gebleven de kloeke, gebogen neus, de welgevormde, dunne lippen, en de sterk puntige kin, — zijn nog gebleven het soepele, en het vlugge, en het naar lichaam veel-kunnen-verduren.

(Slot volgt).

THEO DE VEER.

HOE DE DIEREN SPREKEN

35) DOOR WILLIAM J. LONG.

Met toestemming van den schrijver vertaald door S. CILIA STOFFEL.

DEZE eigenaardige voorzorg der natuur is de levensvoorwaarde voor alle vogels, die op den grond nestelen. Was het niet door de omstandigheid dat er feitelijk geen geur ontsnapt terwijl zij op hun eieren zitten te broeden, dan zouden er maar heel weinig in leven blijven om een gezin voort te brengen, in een bosch, dat elken nacht door zulke scherpneuzige vijanden doorkruist wordt als vos en wezel. Mijn oude setter kreeg op een ongelooflijken afstand een voortsnelend hazelhoen of kwartel in den neus, en volgde het door den geur uit de lucht op te vangen; maar ik heb dienzelfden hond aan den koppel meegenomen in de buurt van diezelfde vogels, als ze op hun eieren zaten, en hij kon of wilde ze niet vinden, eer hij op een afstand van een paar voet gebracht was, of (een zeldzame gebeurtenis) eer een kruipende grondbries hun onmiddellijk over het nest in 't gezicht woei.

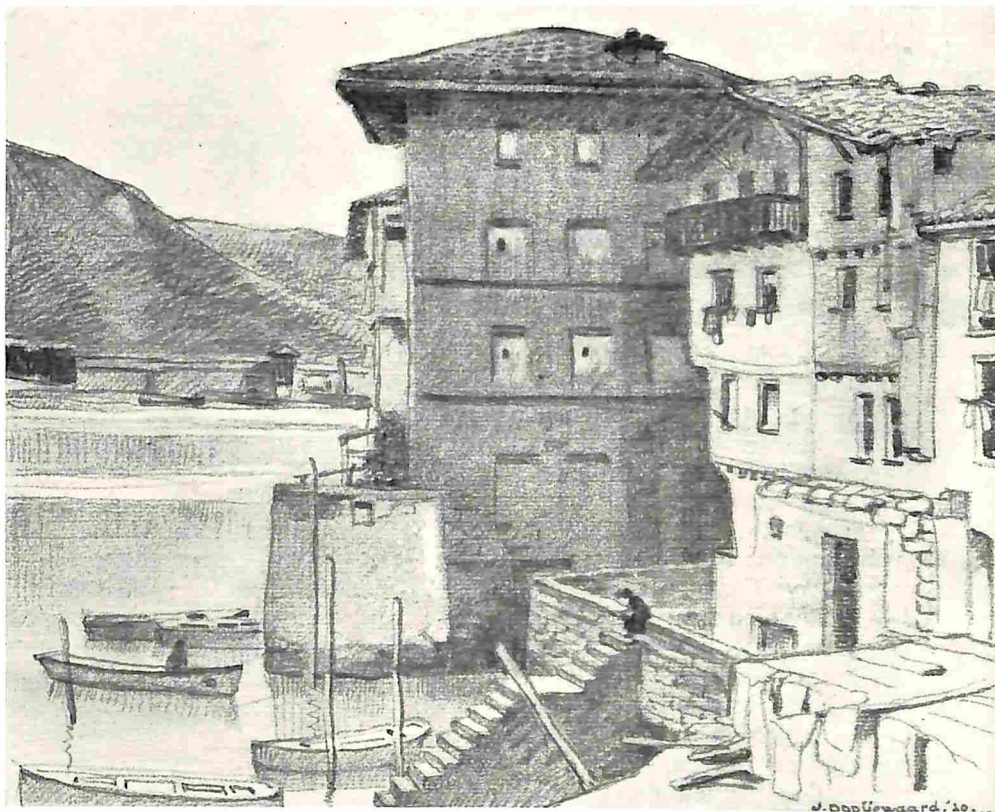
Dezelfde voorzorg behoedt dieren, zooals hert en rendier, die geen holen maken, maar hun hulpeloze jongen op den grond laten liggen. Een paar keer, nadat ik een hertekalf in de bosschen gevonden had, heb ik door middel van den neus van mijn jongen hond geprobeerd in hoeverre het verborgen was, en ik mag er aan toevoegen, dat Rab even vast voor een hert staat als voor een hazelhoen of houtsnip, want hij

verkeert nog in dien gelukkigen, onbezorgden tijd, dat al wat in de bosschen leeft wild voor hem is. Zoolang het hertekalf roerloos blijft waar zijn moeder het verstopte, moet de hond er bijna bovenop loopen, eer hij staat of teekent voor wild. Maar als 't kleine ding wegdraaft of ook maar opstaat bij onze nadering (dat doen hertjes heel gauw, als ze ouder worden) schijnt de hond lucht te krijgen na de eerste beweging; hij begint onhoorbaar te loopen, den neus in den wind, alsof hij een spoor in de lucht volgde, en staat, als hij nog heel wat meters verwijderd is van de plaats, waar het hertje verscholen zat.

De neus van een wolf is scherper dan die van één hond dien ik ooit gekend heb; toch heb ik eens een troep wolven opgespeurd, die goed gemeten op nog geen zestien voet voorbijgingen van de plaats, waar twee herten in een gat in de sneeuw lagen te slapen. De wolven waren aan 't jagen ook nog, want een eindje verder hadden ze een hertebok gedood en gedeeltelijk opgegeten; maar het spoor zei, dat ze vlak langs de slapende herten waren gegaan zonder ze te ontdekken.

Wat de geur der menschen beteekent, dat kunnen we beoordeelen naar den hevigen schrik of het halsoverkop wegsnellen, wanneer een dier er de eerste ontstellende golf van opvangt. Als het dan ook rustig zijn gang gaat, kunt ge er op aan, dat hij u niet geroken heeft. De laatste gevolgtrekking heb 'k wel dikwijls moeten maken, als 'k uren achter elkaar in de bosschen rustig op de loer heb gezeten, en een hert of beer of vos of een ander dier met een uiterst scherp neus op een afstand van een meter of tien voorbij is gekomen, zonder dat eenig teeken aanduidde, dat hij me gemerkt had. Sommige van die dieren kwamen veel dicht bij; zoo dicht eigenlijk, dat ik huiverig was voor verder naderen, tot ik hun aandacht gevestigd had op wat er vóór hen op hen wachtte.

Zoolang ge te zien zijt of vermoed wordt, hoeft ge niet heel bang te zijn voor welk wild beest ook (slechts de tamme of half-tamme zijn gevaarlijk), maar een dier, dat u plotseling aantreft op een onverwachte plaats, is altijd onberekenbaar. Negen van de tien keeren zal het struikelen over zich zelf, in zijn haast om weg te komen; maar den tienden keer kan het op u aanvallen en u leelijk toetakelen. Elanden bijvoorbeeld zijn geneigd om een geweldigen trap met hun voorpooten te geven, of om een kano om te gooien, als het licht in den boeg van de boot op hen aankomt, niet om een aanval te doen, geloof ik, tenminste niet met bewustheid, maar in blinde paniek of om een denkbeeldigen vijand af te weren. Wanneer ik dan ook aan den oever van een meer uit zat te kijken en er een eland aan kwam zwemmen zonder me te zien, stond ik op of gooide mijn hoed naar het groote monster, als hij zoo dicht bij me was dat

IN SAN JUAN.

Naar de teekening van J. Dooyewaard.

ik hem niet verder hebben wilde. En meer dan eens is hij, na een vreeselijken schok van verrassing, met de nekharen overeind naar me toegekomen, zoodra hij over de eerste uitwerking van mijn dreigende houding heen was. Toch zal datzelfde monster, als ik door de bosschen dwaal, mijn geur opvangen op een afstand van twee tot vijfhonderd meters, en wegrennen, eer ik ook maar iets van hem te zien kan krijgen.

Dat dezelfde verrassende zintuiglijke beperktheid van herten en ander wild geldt, mag afgeleid worden uit de volgende ervaring, die kenschetsend is voor vele andere. Ik zat op een Septemberdag hoog tusschen een paar cederwortels aan den oever van een meertje naar een bok te kijken met het grootste gewei, dat ik ooit op een van zijn verwanten gezien heb. Ik had een poosje stil gezeten, toen hij voor den dag gleed om aan een kleine baai rechts van me te gaan grazen; in mijn hart voelde ik met hem mee, wenschte ik, dat hij zijn nobele kroon het heele jachtseizoen zou mogen houden, tot zijn eigen genoegen en een sieraad der bosschen en tot ergernis van alle „koppensnellers”. Er was geen briesje, maar een natgemaakte vinger verried een zwakke strooming lucht, van het meer naar de bosschen.

Terwijl ik den bok bespiedde, trof er een geknars van kiezel uit de tegenovergestelde richting mijn ooren, en twee herten verschenen op de landtong links van me, die vlug naar beneden gingen naar de baai. Ze kwamen voorbij tusschen mijn uitgestrekte voeten en den waterzoom, waar de oeverreep misschien twee meters breed was; toen keerden ze zich mijn kant uit, zagen of roken niets, kwamen langzaam den oever op en stonden stil aan den zoom der bosschen naar rechts en een eindje achter me, zoo dicht bij, dat ik mijn oogen zelfs niet durfde draaien om ze te volgen. Ik mat later den afstand en merkte, dat het van den indruk hunner hoeven tot den cederwortel, waar ik tegen rustte, nog geen acht voet was. Onmerkbaar keerde ik me om, om nog eens te kijken, en zag beide herten

in aandachtige houding, gelukkig met hun koppen van me af gericht. Ze keken gespannen naar den grooten bok, alsof ze hem wat vragen wilden. Ze gaven nog geen schrik te kennen; maar ze waren klaarblijkelijk niet op hun gemak, keken onderzoekend naar het bosch, aan alle kanten, en draaiden zich af en toe om, om over mijn hoofd naar het windstille meer te kijken. Uit elke zenuwachtige beweging bleek, dat ze iets in de lucht hadden ontdekt, dat niet in orde was, een wenk, of een luchtje of waarschuwing, die ze niet onderscheiden konden. Ze gingen dus omzichtig snel de bosschen in, telkens stilstaand, luisterend, de lucht opsnuivend, al hun zintuigen aan 't werk om de herkomst van een gevaar te bepalen, waar ze langs waren gekomen en dat ze achter zich gelaten hadden.

Uit zulke ondervindingen zou men toch mogen besluiten, dat een onbeweeglijk mensch, evenals het broedende hazelhoen of 't verscholen hertje, zoo weinig geur van zich geeft, dat de scherpste neus niets merkt, voor die zoo dichtbij is, dat hij er haast aan raakt. Als er nog een bewijs noodig is, kunt ge dat krijgen door buiten te gaan slapen, en de schuwe wezens zullen naderbij komen zonder de minste vrees.

Bij daglicht zijn herten, beren en elanden uiterst schuw; ze komen zelden binnen den gezichtskring van uw kamp, en ze verdwijnen bij 't eerste gesnuif, dat hun zegt, dat ge 't gebied waar zij zich voeden zijt binnengedrongen. Maar als ge vast slaapt, zullen dezelfde dieren brutaal over de plek

waar ge kampeert loopen; of ze zullen u wakker, zooals ze mij menigmaal wakker gemaakt hebben, wanneer ge met of zonder tent onder de sterren aan een afgelegen meertje ligt te slapen. Als ge stil ligt, u vergenoegen wilt met luisteren, zal het dier wanneer 't u overvalt vrij her en der rondloopen, zonder dat 't hem iets schelen kan; maar nauwelijks begint ge u te verroeren, hoe kalm ook, of hij vangt den waarschuwendenden geur op, en ploffen op den grond of kraken in 't kreupelhout is het einde van 't verhaal.

Ik herinne: me een nacht, bewolkt en doodstil, dat ik onder mijn kano op een strook zand aan een meer in de wildernis lag te slapen. De beweging van een dier vlakbij maakte me wakker. In de zwarte duisternis kon ik niets zien; maar ik wist, hoe dan ook, dat het groot was, en afgezien van het geknerp van 't zand, dat ik duidelijk hoorde, leek het, alsof 'k het monster dicht bij me voelde. Even was er een pauze, een doodsche stilte; toen kwam er een bons, een rattata — bang! De kano schudde, alsof er iets tegen het benedeneind getrapt had, en 't beest ging heen. Er was toch niets te doen zonder oogen, dus ik trok de deken nog eens warmpjes om me heen en ging weer slapen. 's Morgens stond er de prent van een eland, een mannetje, zooals ik opmaakte uit den vorm van zijn hoeven, om te vertellen dat hij in snellen gang den oever af was gekomen, stil had gestaan, over den achtersteven van de kano was gestapt en verder gegaan zonder zijn paas te verhaasten.

Dat was vreemd genoeg; maar nog verrassender waren sporen aan den anderen kant, tusschen den boeg van mijn kano en de bosschen. Het was een heel flauwe keurige prent, alsof een zacht kusentje in zacht onregelmatige lijnhier en daar het zand had geraakt; maar ze sprak van een vos, die onder langs den oever was gekomen, draven en 's nachts voorbij was gekomen zonder me te wekken. Dat noch hij, noch de eland den slapenden man geroken hadden, tenminste niets onrustbarends in hem, is bijna even dicht bij

de waarheid, als ge komen zult bij 't verklaren van de handelingen der dieren.

Er is nog een veronderstelling, die niet zoo dwaas is en misschien zulke verschijnselen kan helpen verklaren: namelijk, dat het niet de geur van den mensch is, maar van opwinding, boosheid, bloeddorst of een andere buitengewone eigenschap, die een in 't wild levend dier verschrikt. Ik weet wel, dat het raar klinkt, te zeggen dat woede geroken kan worden; maar het is meer dan waarschijnlijk, dat boosheid of hevige opwinding van welken aard ook, in het lichaam een soort vergif opwekt, dat fysiek en waarneembaar is. Zoo'n opwinding verzwakt een mensch stellig, doordat de asch van dit vuur de werking van zijn fysiek belemmert; en er is geen reden waarom ze niet merkbaar zou zijn op aarde zooals ze dat is voor den hoogen hemel.

We hoeven oogen en neus maar open te zetten om hiervoor een bewijs te krijgen. Wanneer bijen boos gemaakt worden geven ze een doordringenden geur af, die zoo verschilt van den gewonen geur in den korf, dat zelfs onze gebrekkige neus de verandering van humeur kan merken. Hetzelfde geldt zelfs van koudbloedige kruipende dieren. Wie een ratelslang of een zwarte slang vindt, die kronkelt in de zon, kan ze flauw ruiken op een afstand van een paar meters. Por haar nu eens met een stok, of nagel haar aan den grond door haar een gevorkten stok met korte tanden over den nek te drukken.

(Wordt vervolgd).

YACKS,
DE EIGENAARDIGE RUNDEREN, DIE IN ENGELSCHE-INDIË INZONDERHEID OOK
IN HET HIMALAYA-GEBERGTE VAAK ALS LASTDIEREN WORDEN GEBRUIKT.